

Temaplan for turstier og turveier 2018 - 2022

Besøksadr.

Kongensgate 49
8512 Narvik

Postadr.:

co/ Narvik kommune, postboks 64, 8512 Narvik
www.halogaland-friluftsrad.no

Organisasjonsnr.

959469059

Bankkonto

6370 05 09046

Fakturaadresse

v/ Narvik kommune
Fakturamottak
Postboks 8993
7439 Trondheim

Forsidebilde: Årstein, september 2017. Foto: R. Sandøy

Innhold

BAKGRUNN	3
PROSESS OG METODE	3
PLANSTATUS	4
TURKULTUR I GRATANGEN	5
KARTLAGTE TURRUTER	6
LØYPENETT OG LØYPEKATEGORIER	7
TRASÉER og TRASÉVALG	9
PROFILERING, INFORMASJON OG MARKEDSFØRING	9
DRIFT OG VEDLIKEHOLD	10
TRAFIKKSIKKER PARKERING LANGS HOVEDVEINETTET	12
TOALETTER I FRILUFTSOMRÅDER	13
HANDLINGSPLAN	14
KILDER OG LITTERATUR	17
Vedlegg 1 Løypekategorier	18
Vedlegg 2 Kriterier for prioritering av traséer	20
Vedlegg 3 Finansieringsmuligheter og tilskuddsordninger	21
Vedlegg 3B Løype- og infrastrukturfond Utkast til retningslinjer (etter modell fra Sirdal kommune) ..	23

BAKGRUNN

Sammenhengende og attraktive sti- og løpesystem er viktig infrastruktur i samfunnet. Grønne lunger mellom boligbebyggelse, butikker, skoler, nærturområder og viktige servicefunksjoner er viktig del av bærekraftig arealforvaltning i kommunene. Disse områdene skal være tilgjengelig for allmennheten som møtepunkter og for lek og rekreasjon. Tilrettelegging for differensierte stier, løyper og ferdselsveger vil være viktig. Sti- og løypenettet bør forvaltes slik at det ivaretar opplevelsesverdier, hensyn til kulturmiljø, biologisk mangfold og ulike brukergrupper av utmarka.

Gjennom Friluftsmeldinga Meld. St. 18 (2015–2016) Friluftsliv — Natur som kilde til helse og livskvalitet ønskes det å legge til rette for at flere skal gis mulighet til friluftsliv, og slik bidra til friluftsliv og naturopplevelser som kilde til bedre helse og høyere livskvalitet. Meldinga ble vedtatt i 2016 og omfatter tiltak og føringer innenfor både motivering og rekruttering til friluftslivsaktiviteter, og innenfor forvaltning av arealer for friluftsliv. Friluftsliv i nærmiljøet skal prioriteres, og barn og unge er prioriterte målgrupper. I satsninga på nærfriluftsliv er det viktig å ta vare på og videreutvikle grønnstrukturer i byer og tettsteder. Kommunene skal legge til rette for at befolkninga har mindre enn 500 meter fra bolig til nærmeste grøntområde eller turveinett.

Organiserte kampanjer og digital markedsføring av friluftsliv, skilting av stier, osv. har ført mange nye brukere ut i naturen. Som følge av denne økningen, er slitasje og sikkerhet kommet opp som nye behov, slik at friluftsmyndighetene ikke bare bør tenke bedre tilrettelegging, men også forebygging og reparasjon av skader og konflikter. Dette forsterker behovet for at myndighetene får satt stier og løyper i system.

PROSESS OG METODE

For å kartfeste, synliggjøre og sikre/tilrettelegge infrastruktur for allmennhetens friluftsliv, besluttet Ofoten friluftsråd i 2014 å invitere medlemskommunene til en felles satsing med sti- og løypeplaner. Formålet var å sikre attraktiv infrastruktur for folkehelse og trivsel samt for reiselivsutvikling. 4.7.2014 sendte friluftsrådet brev til medlemskommunene med invitasjon til å bli med på en stisatsing og utarbeide sti- og løypeplaner i regionen. Gratangen, Tjeldsund og Narvik kommune responderte positivt og bevilget egenandel som foreslått i prosjektplanen.

Saksnr. 14/774-12	Arkivkode C20	Etat/Avd/Saksb KUL//AKA	Deres ref.	Dato 17.09.2014
----------------------	------------------	----------------------------	------------	--------------------

MELDING OM POLITISK VEDTAK - FELLES STI OG LØYPEPLAN 2014-2017

Fra møtet i Planutvalget den 09.09.2014, saksnr 16/14.

De underrettes herved om at det er fattet følgende vedtak:

Gratangen kommune slutter seg til Ofoten friluftsråds utarbeidelse av temaplan for stier og løyper for medlemskommunene i vår region. Det forutsettes at de øvrige kommuner slutter seg til planarbeidet i henhold til prosessplanen.

Temaplanen bør ivareta intensjoner i øvrig planarbeid for Gratangen kommune.

Gratangen kommune bevilger kr. 50.000,- til formålet. Beløpet belastes konto 2.51.00.013.

Under forutsetning at dette fondet kan brukes til dette formål.

Rett utskrift

André Selnes
kontomedarbeider

Organisering

Arbeidet ble startet opp høsten 2014 med kulturkonsulenten som er administrativ representant til friluftsrådet som prosjektansvarlig. Prosessen ble restartet i 2016 med systematisk kartlegging fra nyåret 2017.

Prosjekteier:	Gratangen kommune
Prosjektansvar:	Rita Roaldsen, frisklivskoordinator
Prosjektleder:	Ragnhild Sandøy, Midtre Hålogaland friluftsråd
Rutebeskrivelser:	Rita Roaldsen, Sverre Nordmo, Arild Åkenes, m fl.
Kart:	Bjørn Forselv

Frivillige lag og grunneiere er invitert til åpne møter og til å komme med innspill.

Der man ønsker å øke graden av tilrettelegging, bør man til enhver tid tilstrebe og få til grunneieravtaler, muntlige eller skriftlige.

Gjennom skilting av løypene og utgivelsen av turguiden «10 turmål i Gratangen» ble rutene for 30-trimmen gått gjennom. I tillegg til arbeidsmøter administrativt, har det vært møter med lag og foreninger 29.4.15, 19.12.16, 14.3.17. For å få et bredere grunnlag arrangerte Gratangen kommune 10.1. 2017 et åpent innspillmøte på Årstein. Oppmøtet var godt fra lag og foreninger, og det kom gode innspill. Det har vært flere arbeidsmøter underveis, og det er kommet innspill i ettertid. Innspillene er tatt med i statusrapporten. Det er ikke mottatt innspill der noen ser for seg å bidra økonomisk. Planforslaget har vært på høring og handlingsplan diskutert i åpent møte 20.11.2017.

PLANSTATUS

Planen består av plandokument og statusrapport og inngår som del av kommunens plansystem og planstrategi. Temaplanen må sees i sammenheng med kommuneplanens samfunnsdel og arealdel samt kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv (2018-2021) som inngår i vedtatt planprogram.

Virkninger av planen

Sti- og løypeplan er en temaplan. Det vil si at den ikke er juridisk bindende, men skal være retningsgivende for kommunens saksbehandling og forvaltning av arealer og ressurser. Planen skal legges til grunn i framtidige planprosesser.

De registrerte turruter og turområder bør arkiveres i kommunens database og i nasjonal database. Med tanke på prioritering av spillemidler til idrettsanlegg og friluftslivsanlegg vil prioritert tiltaksdel inngå i kommunedelplanen for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

Formålet med planen

Sikre gode turstier og turveier og øke attraktiviteten for innbyggere og tilreisende.

- å identifisere klassiske turstier og turveier og avdekke behov for tiltak
- å sikre attraktive turområder og turruter mot omdisponering for framtida
- å vektlegge lik utforming og naturvennlig tilrettelegging, også når det gjelder informasjon.
- å legge fram beslutningsgrunnlag for prioriteringer av anlegg og tiltak for lek og friluftsliv

Delmål

- Gi oversikt, vurdere og beskrive standarden på eksisterende sti- og turveinett
- Foreslå nye stier og veier som bør etableres
- Avklare grunneier og avtaleforhold
- Foreslå løsninger vedrørende ansvar og oppgavefordeling mellom kommune og frivillige organisasjoner om tilrettelegging, oppgradering, drift og vedlikehold

- Foreslå finansiering
- Definere ulike kategorier stier og turveier
- Angi standard for skilting og merking

Generelt

Erfaringsvis kreves det om man skal legge til rette for friluftsliv, bidra til å kanalisere ferdselen og ivareta naturen et differensiert nett av stier, løyper og ferdselsveger. Det er viktig at løypenettet videreutvikles slik at det ivaretar opplevelsesverdier, hensyn til kulturmiljø, biologisk mangfold og andre brukere av utmarka. Håndbøker i miljøhensyn og tilpasning av tilrettelegging beskriver dette.

Tilrettelegginga må være varsom og tilpasses natur og terrengformer samt kulturminner og gamle kulturspor. For at sår i terrenget i anleggsfasen skal forsvinne etter en viss tid, bør det tilstrebes å bruke naturmaterialer. Gamle stier og veger bør framstå som vakre minner om tidligere tiders bruk og med minst mulig inngrep.

TURKULTUR I GRATANGEN

I marka

Gå i marka, sa man tidligere. I marka tilsvarer i utmarka. Å *gå i bærmarka*, da er man på bærtur. Ellers forbinder vi gjerne begrepet *marka* med store friluftsområder med skoger og vatn og preparerte skiløyper. Gjennom friluftspolitikken på nasjonalt nivå er vi blitt kjent med begrep som *bymark*, *markaforvaltning*, *markagrense* og *markaloven*. I Gratangen er tur også forbundet med båtkultur, fiske på fjorden.

Fjorden og fjellet

Gratangen er en fjord omkransa av mange og bratte fjell og daler og skar som ender i grensefjellene mot riksgrensa i øst. Øse er et gammelt knutepunkt i fjellet midtveis mellom Bjerkvik og Fjordbotn.

Ikoner

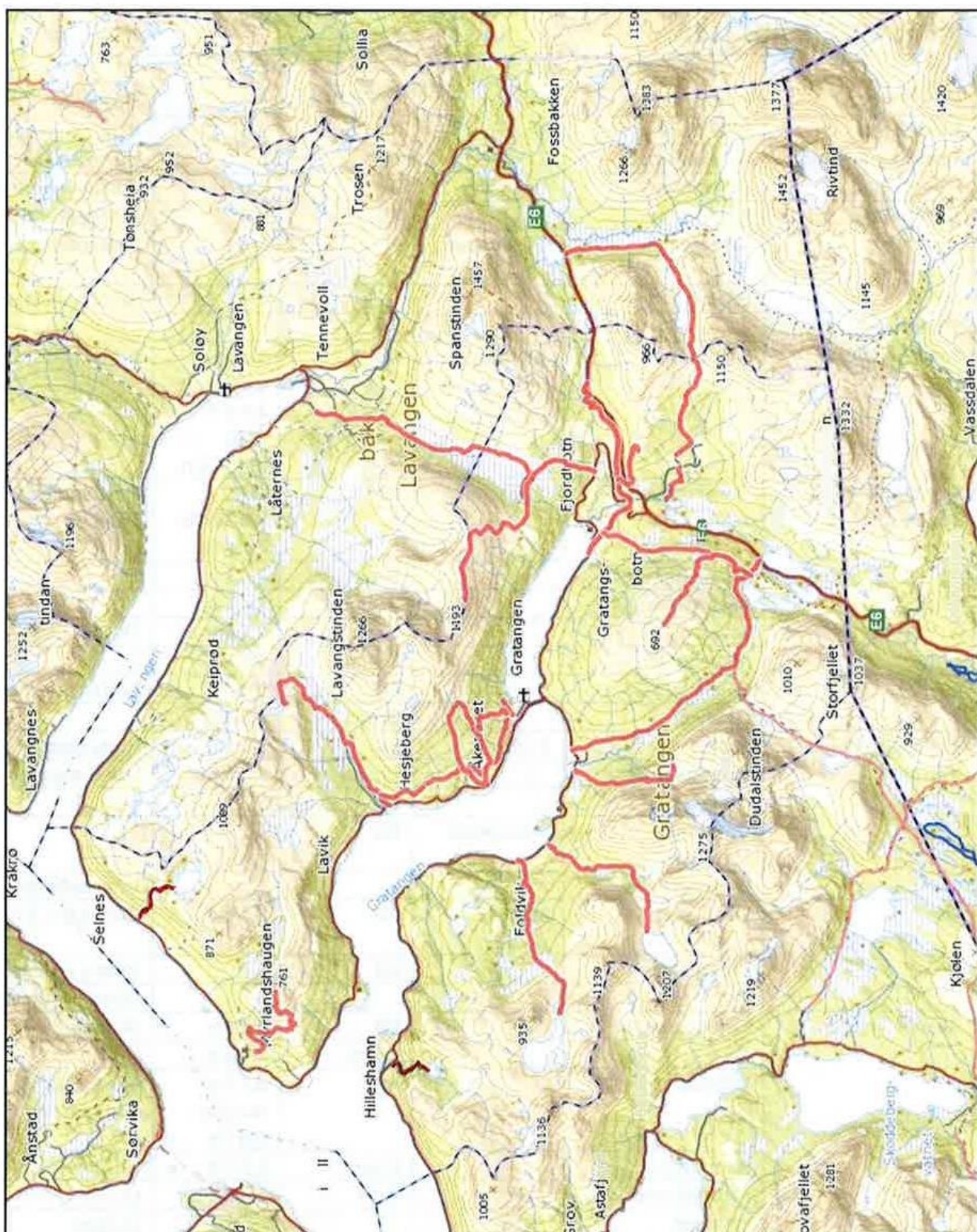
Gratangsfjellet er et begrep i regionen; både som fjellovergang og som utgangspunkt for toppturer og vandringer på ski og til fots. På 30-tallet blei Gratangen turiststasjon etablert ved Riksvei 50 og med nærhet til Storfossen og Meelvfossen, panoramautsikt til fjorden og tilgang til gamle ferdselsveier og Narvik og Omegn Turistforenings hyttenett i fjellet. Årsteinhornet, Leigas og Spanstinden er landemerker og kjente toppturmål som også oppsøkes av mange utenbygds,

I Statusrapporten er 21 av de klassiske turrutene i kommunen beskrevet. Lysløypene er nevnt, men siden det ikke er lagt fram data er de ikke beskrevet.

KARTLAGTE TURRUTER

Område	Stier/ Turmål		Gradering	Km	Løypelag
	Norsk	Samisk			
Hilleshamn-Tjuvskjær-Foldvik	Hilleshamnvatnet	Hilssájávri	Blå	3,5	Hilleshamn bygdelag
	Foldvikvatnet	Girkojávri	Blå	6,0	UL Astøingen
	Eidevatnet	Áidejávri	Blå	6,0	Dudalens venner
Sortebekk-Laberg	Botnvatnet		Blå	4,0	Laberg grendelag
	Labergdalen	Gálavuopmi			Labergdalen veilag
	Lysløype				Gratangen idrettslag
Straumsnes-Sandnes-Elvenes					
	Snaufjellet	Ruoppis	Blå	5km fra Øse, 2,5 km Dole-mittveien.	Gratangen JFF
Fjordbotn-Moan-Fjordbotnmark	Fjordbotneidet	Jalgesáidi	Rød	10,2 3,0 km fra hotellet	Fjordbotn-Moan grunneierlag
	Årsteinhornet		Svart	7,0 km	
	Ressmålsberget		Grønn	2 - 3 km	
	Ileveien		Grønn	2,4 km	Elvenes utmarkslag
	Meelvossen		Grønn	1,0 km	
	Gamle Rv 50		Blå	5,0	Gratangen kommune
	Lysløype		Grønn	1,0-5,0	
Fjellhøgda-Holtås-Kvernmo	Snolke	Snulkie	Blå	3,0 km	Gratangen JFF
	Bjørnarvatnet		Grønn	2,0 km	LHL Gratangen
	Lysløype		Blå		
	Lortvatnet-Stormyra	Boksajeaggi	Blå		
	Gratangsfjellet				Utfartsparkering
Øse	Snaufjellet	Ruoppis	Blå	5,0 evt. 2,5 km	Gratangen JFF
	Labergdalen		Blå		Laberg grendelag
	Øse				Utfartssted parkering
Åkenes-Årstein	Skiftegammen		Blå	5,5 km	UL Idun
	Kåta		Grønn	2,0 km	
	Kråholla		Rød	3,2 km Rundtur: 9,0 km	Åkenes tur og grunneierlag
	Hammar'n		Grønn	2,0 km	UL Idun
	Årsteinhornet		Svart	5 – 6 km	UL Idun
	Lysløype				UL Idun
Hesjeberg-Skifte	Rennelvatnet		Rød	7,0 km	Hesjeberg utmarkslag
	Skiftegammen		Grønn	2,0 km	Hesjeberg utmarkslag
Myrlandshaugen - Grøsnes	Blåfjellet m Vetten		Rød	5,2 km	UL Idyl
	Kyststi		Grønn		
Løvdal- Selnes	Belnesvatnet		Blå	3,0 km	UL Nordlys
	Lysløype				UL Nordlys

Den enkelte løype er beskrevet i statusrapporten med kart og beskrivelse. De ruter som mangler bør beskrives i neste omgang.

LØYPENETT OG LØYPEKATEGORIER

Sti- og løypenettet i regionen består av forskjellige stier, turveier, anleggsveier, landbruksveier, hytteveier, lysløyper så vel som gamle ferdselsveier. Sti- og løypenettet vil delvis kunne fungere som langrennsløyper om vinteren. Selv om denne planen er avgrenset til og i hovedsak gjelde turstier og turveier, er det ved prioritering av tiltak lagt stor vekt på at løypene også skal kunne brukes på vinteren.

Klassifiseringa av sti- og løypenettet tar utgangspunkt i tilrettelegging og standard. Evt. lysanlegg, vinterbruk eller tilpasning til bestemte grupper kommer som spesifikasjoner til hovedinndelinga. Inndelinga omfatter stier for sommerbruk, skiløyper, veier, spesialløyper og belyste stier og løyper. Under anleggsgrad og vedlikehold beskrives stiens eller løypas standard og retningslinjer for vedlikehold og vinterpreparering.

I denne planen opererer vi med turveier og turstier som hovedkategori for barmark. Enkelte turstier fungerer også som skiløyper og krever noe ekstra tilrettelegging om sommeren. Vi har derfor også tatt med kategorien for turløyper (ski). Å legge turvei og skiløype i samme trase minsker belastninga på naturen.

Kyststier er et nasjonalt satsingsområde som bør være meget aktuelt i Gratangen som kystkulturaktør i mange tiår.

Øse har vært et knutepunkt med camping, hyttegrend og utfartssted. Alpinanlegg på Øse turiststasjon ble etablert på 1980-tallet. Det er et potensial å legge til rette ulike løyper med Øse som utgangspunkt.

Spesielt om krigsminneløyper

Krigsminneprosjektet har vært et fellesprosjekt mellom Salangen, Lavangen og Gratangen kommune i samarbeid med Midtre Hålogaland friluftsråd. Målet var å forvalte historiene og minner i regionen tilknyttet 60 dagers krigen i april 1940 og utbruddet av 2. verdenskrig i Norge. Det er lagt vekt på å tilrettelegge turløyper som følger i soldatenes fotspor.

De fire krigsminneløyper som er skiltet og sammen utgjør et løypenettverk er:

- Foldvik-Øse
- Tennevoll-Fjordbotneidet i Gratangsbøtn
- Kolbanskardet-Fossbakken-Lapphaugen
- Sjøvegan-Tennevoll (Tennevoll-Einarmyra fullført)

Gamle Rv 50 fra Gratangsfjellet til Storfossen er ikke skiltet.

Ved å legge til rette med informasjonstavler og skilting vil ei krigsminneløype i Fjordbotn kunne bli et fint tilbud, også for bevegelseshemmede i rullestol.

TRASÉER og TRASÉVALG

Det finnes et spekter av stier, gamle ferdselsveier og skispor med ulik grad av tilrettelegging. Det er bufe, grunneiere og andre frivillige som har bidratt til dette.

Det er behov for å skaffe oversikt over dagens situasjon og sette disse traséene inn i et system, slik at Gratangen kommune til enhver tid har oversikt og kan prioritere nye tiltak og samtidig sørge for at ruter som allerede er etablert og har blitt opparbeidet over år blir ivaretatt på en god måte.

Gjennom Frisklivssentralen ble turrutene fra "Ti på tur"-trimmen skilta i 2016. Merking, vedlikehold og oppgradering av disse og andre vandrerruter skjer i samarbeid med det enkelte løypelag. Planen tar ikke for seg løypenettet til DNT.

Prioritering av traséer i løypeplanes tiltaksdel bør bygge på en rekke kriterier:

- Nærhet til befolkningskonsentrasjon
- Estetikk
- Løypestruktur
- Kulturminner og historie
- Gamle ferdselsveier
- Spesielle attraksjoner og interesser
- Nye grupper
- Vanskelighetsgrad
- Flerbruk
- Grad av opparbeiding
- Grunneiers ønsker

PROFILERING, INFORMASJON OG MARKEDSFØRING

Informasjon

Ulike turplanleggere er vurdert med tanke på å markedsføre turstiene og turveiene i kommunen. Det fins flere portaler, som UT.no til Den norske turistforening, DNT, Godtur.no til Statskog m. fl.. Det er gratis å legge inn ruter på portalene, og brukerne kan laste ned kart, rutebeskrivelsen og GPS filer av rutene.

I framtida vil Kartverkets digitale kart tjenester være løsninga, da bygd på de data om stier og løyper som er lagt i den nasjonale turrute databasen. Utfra den erfaring vi nå har, anbefales at data om traséene som er kvalitetssikret av lokalkjente, legges inn i Kartverkets Rettikartet.no

Skilting, gradering og merking

God brukervennlighet og sikkerhet i løypenettet fordrer god skilting og merking.

Standarden til det nasjonale Turskiltprosjektet er tatt i bruk i store deler landet, fra 2015 også i Ofoten og Sør-Troms. Ved starten av hver sti/turvei bør det stå ei informasjonstavle med kart som viser ruta og tilhørende høydeprofil. Skilt om «Husk båndtvangen» bør monteres ved løypestart. Løypene graderes med fargekoder ut fra vanskelighetsgrad, og graderinga tydeliggjøres med farge på piktogram på retningskiltene. Merking underveis utføres med maling (punktmerking), varding og merkepåler i hht. retningslinjene i Turskiltprosjektet. Merking bør være diskret, og det bør være mulig å se fra merke til merke uansett hvilken vei man går. Som tommelfingerregel kan det gitt vanlige forhold, merkes med avstand 50 meter. Prinsipper for skilting og merking av turstier og turveier i Midtre Hålogaland er sammenfattet i vedlegg.

Gratangen kommune har fått midler fra Gjensidigestiftelsen og Troms fylkeskommune til å sette opp oppstarttavler ved 16 turveier i perioden 2016-2018. Tavlene er produsert med bilder, kart og rutebeskrivelse. Løypene inngår i «Ti på tur i Gratangen» og har medført at langt flere bruker løypene enn før. Et viktig tiltak i folkehelseperspektiv.

Tiltak

- De klassiske turrutene som er registrert legges inn i kartverkets database for turruter slik at de framkommer i Kartverkets grunnkart.
- Løyper og områder som er ivaretatt og lagt til rette skal skiltes og merkes i hht. nasjonal standard
- Lokale retningslinjer skal sikre at skilting og tilrettelegging skjer på en naturvennlig måte.

DRIFT OG VEDLIKEHOLD

Status

Med unntak av skogsveger og lysløyper har ingen stier og løyper i Gratangen hatt en ansvarlig løypeholder. Ansvar for forvaltning og drift bør avklares. Kjennskapen til lysløypene er sparsom.

Flerbruk av offentlig infrastruktur

I de fleste kommuner og spesielt i bykommuner fungerer infrastrukturen til VAR-anlegg som viktig grønnstruktur der turruter og skiløyper følger vannledninger, demninger osv. Gravplassene er ofte vakre grøntanlegg med god parkeringskapasitet. Det er et stort potensial for kommunene i å utvikle flerbruk med estetikk, parkering og løypetraséer, etablering av rimelige løsninger for f. eks. toaletter for publikum i vannrensestasjoner og avløpsstasjoner.

Private skianlegg

Det er flere eldre lysløypeanlegg, se oversikten under.

Løype	Løypeeier	Lengde, km	
Årstein	UL Idun	2.0	
Laberg	Gratangen idrettslag		
Løvdal	UL Nordlys	3,0	
Fjordbotn			
Kvernmo	Gratangen skilag	2,8	

Løypene er utdaterte og er ikke i drift. Gratangen skilag er nedlagt.

Driftsoppgaver

I tillegg til skilting og informasjon, består det praktiske vedlikeholdet av turstier og turveier av:

- Ettersyn og rensk av grøfter og stikkrenner - rutinemessig etter vårløysinga og ekstreme nedbørsituasjoner
- Skjøtsel og beskjæring av busker og kratt langs traséen
- Klipping og slått av gras i løypetraséen
- Slått av kanter og sideareal
- Ettersyn og planering/høvling av gruslagt trasé
- Ettersyn og kontroll av lysarmatur og lamper, sikringsskap og sikringer
- Trakking og preparering av skispor

Mindre anlegg (turstier med tilhørende installasjoner som skilt, grinder, gjerdeklyvere, etc.) ivaretas av lag og foreninger. Vedlikeholdet av turstier består i hovedsak av kvisting, rydding (herunder også søppel), merking samt sjekk av bruer, stikkrenner, klopper, gjerdeklyvere, skilt, o. l.

Forebygging av slitasje og erosjon

Terrenget i regionen er bratt, og slitasje og flomvatn gir fort erosjon og skade i gamle naturstier. Beste vedlikehold er å sørge for at gamle stikkrenner er åpne.

De siste årene er slitasje som følge av organisert friluftsliv og stisykling i sårbare områder blitt et tema. Dette understreker behovet for oversikt og ikke minst, avklaring av forvaltningsansvar for de ulike turrutene bygdennært og i fjellet.

Infrastruktur

Det er via Troms fylkeskommunes finansieringsordninger til friluftstiltak og skilting og merking av løyper mulig å få finansiering av infrastruktur som gapahuk, bord, benker, klopper, med mer. Midtre Hålogaland friluftsråd er en viktig samarbeidspartner for å styrke tilrettelegging for friluftsliv.

Utfordring

Turveier, lysløyper evt. skiløyper med tilhørende installasjoner burde ideelt driftes og vedlikeholdes av kommunen og inngå i kommunenes årlige internkontroll. Slik er det ikke i dag. Det er en utfordring å etablere ordninger som sikrer vedlikehold av stier og løyper, både i nærmiljøet og i marka.

Tiltak

Kommunene bør bruke ressurser på å oppmuntre/motivere frivillige lag til å utføre vedlikehold, evt. også større oppgraderingsarbeider. Slikt bør foregå som skrevne avtaler mellom kommunen som oppdragsgiver og den enkelte organisasjon.

Kommunen skal være behjelpelig med søknader fra lag og foreninger om finansiering av friluftstiltak for å skilte, merking og vedlikeholde turløypene

Som en del av informasjonsstrategien er det ønskelig at alle ruter som tilrettelegges registreres med GPS og beskrives. Prosjekter som har fått tilskudd skal også meldes inn i rettikartet.no før tilskudd utbetales. Kartverket vil da fange opp at her er en varig sti som da registreres inn i grunnlagskartet.

Det er viktig å finne løsning for vedlikehold av gamle RV 50 som turløype/ krigsminneløype. Det er særskilt behov for å sjekke og oppgradere lysløypene. Videre bør man finne traséer som tåler sykling.

Vedlikeholdsplan

Det bør utarbeides vedlikeholdsplaner om drift, vedlikehold og informasjon for alle tursti og turveiprosjekter. Kommunen bør se til at det skjer.

TRAFIKKSIKKER PARKERING LANGS HOVEDVEINETTET

Utfartsparkering langs E6

I Gratangen som i landsdelen forøvrig går mange turruter ut fra hovedvegnettet og strekninger langs mellomriksveger, riksveger og fylkesveger som til tider er svært trafikkbelastede. Det er også mange severdigheter og fotosteder langs de samme strekningene.

Statens vegvesen har i lang tid tatt ansvar for vedlikehold av utfartsparkering og rasteplasser langs riks- og fylkesveger samt langs E6 på Øse, Gratangsfjellet og Lapphaugen.

Turfolk er viktige trafikanter på lik linje med andre trafikanter langs veg. Da Statens vegvesen i 2014 annonserte at de vil avslutte vintervedlikehold på Bjørnfjell fom. sesongen 2015, vakte det reaksjoner.

Det er en allmenn oppfatning at vegholder plikter å sørge for trafiksikker for parkering også for trafikanter som ferdes med sikte på utfart og friluftsliv slik det tilrettelegges for brukere som trailere, bobiler, utsiktsplasser, mm.

Vegvesenet skal fortsatt brøyte til attraksjoner. I februar 2015 var det ikke brøytet fram til minnesmerket «Narvik 1940» langs E6 på Øse, Gratangen kommune.

Parkeringsplassene langs E6 blir vedlikeholdt av Statens vegvesen. Statens vegvesen har så vidt vi kjenner til ikke varslet endringer av vedlikeholdspraksis på de parkeringsplasser de vedlikeholder langs E6. Behovet for trafiksikker parkering for allmennheten og spesielt toppturister har økt de siste årene, hele vinterhalvåret.

Tiltak

Den etablerte praksis for vedlikehold bør videreføres.

Status og behov for skilting og brøyting langs statlige og kommunale veger for å ivareta allmennheten i regionale utfartsområder bør kartlegges systematisk.

HANDLINGSPLAN

Visjon

I Gratangen - fjordbygdene mellom fjord og fjell - skal alle ha tilgang til vandring i 500 meter gangavstand fra der de bor.

Utfordringer

Grøntområder, gamle ferdselsveier, utfartsområder og sammenhengende sti- og løypenett er viktig allmenninger og infrastruktur for allmennhetens ferdsel og naturopplevelser. Gode stier og løyper langs fjord og til fjells er enkle tiltak og suksesskriterier for trivsel og folkehelse og for å etablere/ beholde status som attraktive turistmål.

Mål

Gratangen skal sikre allsidige muligheter for friluftsliv gjennom et velorganisert og tilrettelagt sti og løypenett i samarbeid mellom kommune, vegvesen, grunneiere og frivillige lag og foreninger.

Fjorden skal være et aktivum for vandring, sykling og båtliv.

Det skal være veier fra fjord til fjells i alle bygdene.

Det skal være tilgjengelig turruter for rullestol og barnevogn.

Kartlegging og kunnskaper

Kartlegginga viser at de klassiske stiene i Gratangen ikke er sikret, hverken med driftsavtaler eller gjennom plan- og bygningsloven. Det er mindre krøtter i marka, og mange stier og vandringsløyper gror igjen. Gamle Rv 50 blir ikke vedlikeholdt.

Det er viktig å samle data om tur- og friluftsruter. Data om ulike kategorier turruter og løyper bør lagres i nasjonal database. Lysløypene må vies særskilt oppmerksomhet i administrasjonen.

Om alle turrutene arkiveres med geometri som gpx-filer og i skjema med registrerte egenskaper, er neste skritt konvertering og innlegging i database. Det anbefales at rutene legges inn med unike nummer og kodede egenskaper på excel-skjema som er utviklet for formålet av friluftsrådene i Nordland sammen med Nordland fylkeskommune. Da vil Gratangen kommune sikre seg data om turruter som kan implementeres i Nasjonal database for tur- og friluftsruter med produktspesifikasjon og sosi-standard i hht. Kartverkets produktspesifikasjon TurFriluftsruter_2-5-1 (sosi 4.5). Databasen gir muligheter for avledende produkter; temakart som informasjon i planprosesser, turkart, informasjonsplakater, turistkart, og mye mer.

Prioriteringer

Lavterskel turruter og friluftsområder for vandringer

Bygdenære turmål

Turruter og naturstier fra fjorden til fjellet

Historiske ferdselsveier

- Gamle ferdselsveier
- Krigshistoriske løyper
- Gamle Rv 50

Spesialløyper

- Lysløyper og langrennsløyper
- Skogsveger/Løyper for stisykling
- Temaløyper

Utfartsområder og parkering

Sikre trafiksikker parkering for klassiske turruter og spor fra riks- og fylkesveg strekninger.

Styringsmuligheter og virkemidler

Plan- og bygningsloven

Sammenhengende sti- og løypenett bør sikres i kommuneplanens arealdel.

Det er en politisk utfordring å sørge for at stinettet ikke blir skadelidende av utbygging i reguleringsplaner og dispensasjonssøknader.

På Årstein er det laget en egen plan for universell utforming av sentrumsområdet med sti til fjorden. Her er det store muligheter for å etablere en attraktiv sti langs fjorden, f. eks. mellom brua og kommunesenteret.

Forvaltning og drift

Turruter og skiløyper ivaretas av lag og foreninger. Gratangen kommune har ansvar for løyper/turveger ved bebyggelsen i Årstein og i Fjordbotn og for gamle Rv 50. Kommunalt driftstilskudd bør gis til frivillige lag for skilting og skjøtsel av turruter og preparering av skiløyper bør knyttes til avtaler med kommunen.

Handlingsplan

For å gi en ryddig oversikt over tiltakene som er spilt inn til planen, har vi delt opp kommunen i geografiske områder (ut fra hvor ruta starter). Det bør prioriteres tiltak innenfor disse basert på en helhetlig vurdering. Det vises til kriteriene som bør legges til grunn ved prioritering.

For å utløse statlige og regionale midler forutsettes lokal egenandel. Gratangen kommune har svak økonomi og har derfor problemer med å utløse statlig og fylkeskommunal finansiering for friluftsanlegg. For å kunne komme i posisjon bør kommunen

- Inngå avtaler med grunneierne om leie evt. kjøp av områder, atkomster og turruter
- Søke statlige tilskudd til sikring av viktige friluftslivsområder (Områder av regional/ nasjonal betydning gis opptil 100 % finansiering)
- Opprette et kommunalt løypefond for å sikre etablering og tilrettelegging av løyper

Det er en fordel med rangering av turveiprosjekter, turstiprosjekter og andre anlegg, spesielt når det er flere anlegg som det søkes om midler til. Prioritering av stier og løyper er ikke foretatt i temaplanen, fordi Gratangen er en kommune med få innbyggere og søknader om tilskudd vil komme fra lag og foreninger. Prioritering kommer inn som egen prioritering i kommunedelplan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

Forskjellen på idrettsanlegg og turruter er at turløyper er i all hovedsak egenorganisert aktivitet. Idrettsanlegg er organisert trening /aktivitet. Ut i fra bestemmelser står kommuner fritt om de vil lage to prioriteringer en for anlegg som det er egenorganisert aktivitet og en for anlegg med organisert aktivitet.

Forslag til turruter som bør ryddes, merkes og skiltes

Navn	Type	Status merking og skilting	Lag
Lavik – Nattmålslettveien	Tursti	Nei	Nattmålslettveien skogeierforening BA
Laberg-Milmarka-Sandnesfjellet	Skogsvei	Nei	
Fjellhøgda - Kvernmo – Roasme - Leigas – Bukkedalen-Bjørnfjell	Krigsminneløype	Nei	
Belnesvatnet – Løvdalsskaret	Tursti	Delvis merket	UL Nordlys
Hesjebergdalen – Ystelivatnet	Tursti	Delvis merket	Hesjeberg utmarkslag
Øse – Lægastinden	Fjelltur	Nei	
Øse – Labergdalen	Skogssti, krigsminneløype	Delvis skiltet og merket	
Tjuvskjær- Tjuvskjærvatnet	Tursti	Nei	
Turisten – Finnesletta - Årsteinhornet	Tursti	Delvis merket og skiltet	
Årstein - Årsteinhornet	Fjelltur	Delvis merket og skiltet	UL Idun
Foldvik – Saltvatnet i Skånland	Fjelltur	Delvis merket og skiltet	
Fjordbotn - Ressmålsberget	Turvei	Delvis	Fjordbotn-Moan grunneierlag
Turisten – Løvdal	Skiløype	Nei	

KILDER OG LITTERATUR

Håndbøker og retningslinjer

Friluftsliv der folk bor. Miljødirektoratets nærmiljøsatsing. M-307 2015

Naturvennlig tilrettelegging for friluftsliv, Direktoratet for naturforvaltning, håndbok 27-2006

Veileder Tilrettelegging av turveier, løyper og stier, Kultur – og kirkedepartementet, 2008

Merkehåndboka. Håndbok for tilrettelegging og merking av turruter i fjellet, skogen og langs kysten, Den Norske Turistforening, Forbundet KYSTEN, Friluftsrådernes Landsforbund, 2013.

Manual. Turskiltprosjektet, 2014.

Stier å stole på. Friluftsliv – de viktige detaljene. Norges Handikapforbund, 2012

St.meld. nr. 39 (2000-2001) Friluftsliv - Ein veg til høgare livskvalitet

T-1534 / 2013 Nasjonal handlingsplan for statlig sikring og tilrettelegging av friluftslivsområder

M-462 Friluftsliv for alltid. Statlig sikring og tilrettelegging av friluftslivsområder. Miljødirektoratet, 2015

T-1535 / 2013 Nasjonal strategi for et aktivt friluftsliv. En satsing på friluftsliv i hverdagen; 2014–2020

V-0798 B Kommunal planlegging for idrett og fysisk aktivitet

Kommunale planer, vedtatte og foreslåtte

Kommuneplanens samfunnsdel

Kommuneplanens arealdel

Registreringer, beskrivelser og verdifastsettinger

Forselv, Bjørn: På tur i Narvik og omegn, 2008. På tur i Narvik og omegn II, 2010 og På tur i Narvik og omegn III, 2011, Bjørn.

Forselv, Bjørn: Topper i Ofoten og Sør-Troms, 2014.

Nordheim, Kent Hugo: Kugo.no med rutebeskrivelser av fjell i Troms over 1.000 moh.

10 turmål i Gratangen. Midtre Hålogaland friluftsråd og Gratangen kommune, 2016

Rutebeskrivelser

Krigsminneprosjektet

Vedlegg 1 Løypekategorier

Sti- og løypenettet i regionen består av en rekke forskjellige stier, turveier, anleggsveier, landbruksveier, hytteveier, lysløyper så vel som gamle ferdselsveier. Sti- og løypenettet vil delvis kunne fungere som langrennsløyper om vinteren. Selv om denne planen er avgrenset til og i hovedsak gjelde turstier og turveier, er det ved prioritering av tiltak lagt stor vekt på at løypene også skal kunne brukes på vinteren.

I denne planen opererer vi med turveier og turstier som hovedkategori for barmark. Enkelte turstier fungerer også som skiløyper og krever noe ekstra tilrettelegging om sommeren. Vi har derfor også tatt med kategorien for turløyper (ski) i planen, ikke minst fordi det å legge tursti og skiløype i samme trase minsker belastninga på naturen.

Turveier

Turveier er flerfunksjonelle traséer med høy utnyttingsgrad for ferdsel til fots, med sykkel, barnevogn eller rullestol. De har stor grad av opparbeiding, gir god framkommelighet, må tåle kjøring med vedlikeholdsmaskiner og skal ha en fast og jevnt toppdekke. Partier kan være spesielt tilrettelagt for rullestol/ rulleski gjennom asfaltering. Veiene er ryddet, merket og skiltet. Helårsbruk er ønskelig. Ved asfaltering min. 4m bredde, asfaltbredde 2,5 m, resten grus. Hvis skiløype, min. 4 m helst 5-6 m (plass til preparering)

Nærmere spesifikasjoner:

Lys	Bør være belysning
Bredde	Anbefalte mål: samlet ryddebredde (bruksbredde + kanter) 4-5 m. Bruksbredde 2,5-3 m. Andre mål kan benyttes
Min. lengde	2 km (1 km i spesielle tilfeller).
Avtaleperiode	40 år skriftlig avtale, 25 år i spesielle tilfeller
Krav om tinglysing	Ja

Turstier

Turstier er primært for ferdsel til fots. Traséen er ryddet, merket og med begrenset opparbeiding. Turstien er oftest knyttet til natur- og friluftsområder og framkommelighet i forhold til en vanlig sti, er forbedret ved at overvatn er leda bort, det er bygd kløpper/mindre bruer og kavler. Normalt ingen belysning. Dersom ski er aktuelt - bearbeid grunnen

Nærmere spesifikasjoner

Lys	Kan være belysning
Bredde	Anbefalte mål: Samlet ryddebredde (bruksbredde + kanter) 2 m. Bruksbredde 1-1,5 m. Andre mål kan benyttes
Min. lengde	Ingen krav
Avtaleperiode	20 år skriftlig avtale, 10 år i spesielle tilfeller
Krav om tinglysing	Nei

Turløyper (ski)

Turløyper er traséer for turgåere på ski som er ryddet og gjort godt framkommelig for skiløpere og for løypemaskiner og nødvendig vedlikeholdsutstyr. De har større grad av opparbeiding av grunn enn en tursti (god bæreevne), har jevnt toppdekke og er normalt grøftet/har stikkrenner.

Solid og godt drenert underbygging

Ikke tilrettelagt for trening eller konkurranser.

Nærmere spesifikasjoner

Lys	Bør være belysning
Bredde	Samlet ryddebredde (bruksbredde + kanter) 6-8 m. Bruksbredde 3-4 m andre mål kan benyttes.
Min. lengde	2 km
Avtaleperiode	40 år skriftlig avtale, 25 år i spesielle tilfeller
Krav om tinglysing	Ja

Kyststier

er tilrettelagt, merket og skiltet slik at det skal være mulig å gå eller sykle lengre strekninger langs fjorden. Kyststier merkes av kommunene eller av lokale lag, vanligvis etter avtale med grunneieren.

Kyststiene kan ha ulik grad av tilrettelegging, men går gjerne innom båthavner, badeplasser og fiskeplasser.

Annen infrastruktur i tilknytning til traséer

I tillegg til turstier og turveier er det aktuelt med andre prosjekter som eks. bruer, lysløyper, mindre parkeringsplasser, skilting, aktivitetsløyper, raste- og bål plasser, gapahuker, fotosteder, teltplasser, badeplasser, utsiktspunkter, toalettanlegg, etc. For utøvelse og standard for tilrettelegging henvises det til Kultur og kirke departementets veileder, 2008.

Vedlegg 2 Kriterier for prioritering av traséer

Nærhet til befolkningskonsentrasjon

90 % av turfolket velger stier og løyper framfor å gå i terrenget. Dette gir muligheter til å lede publikum utenfor sårbare naturområder og beiteområder. Det bør være et mål å begrense reiseavstand til stier og turveier. Nærhet til befolkningskonsentrasjoner (hus eller hytter) et viktig kriterium ved prioriteringer. I utfartsområder er muligheter for parkering viktig.

Estetikk

Løyper som framstår som attraktive visuelt sett, bør prioriteres. Dette kan være løyper

- langs elver, vatn eller fosser
- i skogen
- med flott utsikt og panorama
- med spesielle fjellformasjoner eller geologiske attraksjoner
- som gir følelse av å være i inngrepsfri natur

Løypestruktur

Rundløyper er bedre enn løyper der man må gå samme vei tur-retur. Løyper som linker med andre stier gir valgmuligheter. Gode atkomster og korridorer for å komme inn og ut på hovedstien er bra.

Kulturminner og historie

Løyper der man kan knytte opp historier eller sagn gjør en tur spennende. De fleste har glede av kulturminner langs ruta om det finnes informasjon langs traséer i tilknytning til kulturhistoriske miljø.

Gamle ferdselsveier

Slike løyper finnes det mange av i Gratangen.

Spesielle severdigheter og interesser

Severdigheter innen flora, fauna, geologi, jordbruk, industri, o.l. er kriterier for utvelgelse.

Nye grupper

Utstyrsbaserte aktiviteter øker. En ny trafikantgruppe i naturen er terrengsykling som utøves med fart og kan gi risiko for trafikkfarlige situasjoner. Sykling gir stor slitasje på myke naturstier, spesielt i fuktig eller bratt terreng. Dette har gått ut over klassiske vandruter mange steder.

Vanskelighetsgrad

Erfaringsvis går gamle stier alltid på beste trasé, og gamle vandrestier, spesielt stier i bratt terreng, bør derfor gis særskilt beskyttelse. Nye stier bør ikke tilrettelegges i for bratt terreng.

Flerbruk

Trasévalg må planlegges for tilrettelegging for flest mulig brukere og funksjoner. Dette kan være:

- Trasé som stimulerer til aktivitet for alle, spesielt utrente og personer med funksjonsnedsettelse
- Skiløype der det er naturlig
- Traséer for gående, de med barnevogn og joggere

Dette er i hht. Kultur- og kirkedepartementets veileder for tilrettelegging av turveier, løyper og stier.

Grad av opparbeiding

Stier som er lette og rimelige å opparbeide og vedlikeholdes, bør prioriteres.

Grunneiers ønsker

Samarbeid med grunneiere vektlegges, og sikring og stell av eksisterende ruter bør prioriteres.

Vedlegg 3 Finansieringsmuligheter og tilskuddsordninger

Her følger en kort oversikt over aktuelle tilskuddsordninger som kan være aktuelle ved tilrettelegging av stier, turveier og turløyper i Gratangen.

Kommunens økonomiplan

Bodø og Tromsø kommune har i sine økonomiplaner avsatt 4,5 millioner pr år til anlegg og tilrettelegging av turstier og turveier i byen og utmarka. Gratangen kommune økonomiske situasjon er i dag ikke slik at dette er mulig, her må man se på andre løsninger som f. eks. utbyggingsavtaler, Løype- og infrastrukturfond.

Utbyggingsavtaler for utbyggingsområder inkludert oppdrett og fritidsbebyggelse

Utbyggingsavtaler skal ha som formål å sikre at det etableres nødvendige felles tiltak.

En avtale om utbygging skal bidra til å sikre at det etableres infrastruktur i og i tilknytning til det planlagte området og ellers legge til rette for tiltak som gir mulighet for felles utnyttelse.

Utbyggingsavtalen inngås med grunnlag i vedtatt reguleringsplan, men forhandlingene om en utbyggingsavtale bør samkjøres med prosessen knyttet til reguleringsplanen

Løype- og infrastrukturfond (utbyggingsavtaler)

Det bør etableres et eget fond som knyttes til alle utbyggingsavtaler der utbygger forplikter seg til å overføre et fast beløp til finansiering av tilrettelegging for ski- og turløyper. Det vil være naturlig at løypeprosjekter skissert i denne planen blir delfinansiert fra et slikt fond ved iverksetting.

Se vedlegg Løpefond etter modell fra Sirdal kommune

Kraftutbygging - midler til fiske-, fritids- og rekreasjonsmuligheter

Der det er foretatt kraftutbygging i vassdrag e.l. bør det etableres fond der konsesjonæren må yte midler som er øremerket tiltak som styrker fiske-, fritids- og rekreasjonsmulighetene innenfor kommunen og dens omkringliggende distrikter.

Spillemidler

Tilskuddsordninger fordeler en del av overskuddet i Norsk Tipping til idrett og fysisk aktivitet, og omfatter ordinære anlegg, nærmiljøanlegg og anlegg for friluftsliv i fjellet og ved sjøen. Prosjektene det søkes om spillemidler til skal være prioritert i plan for idrett og fysisk aktivitet. Søknadsfrister varierer med type søknad, og elektronisk søknadsskjema finnes på idrettsanlegg.no

Tilskudd til friluftslivstiltak

Det finnes en rekke statlige og fylkeskommunale tilskuddsordninger der kommunene og frivillige organisasjoner kan søke.

Troms Fylkeskommune.

Troms fylkeskommune fordeler årlig midler til Tilrettelegging for friluftsliv og friluftaktiviteter. Gjensidigestiftelsen har tildelt midler til merking og skilting av turløyper.

SMIL-midler

Tilskudd til spesielle miljøtiltak i landbruket (SMIL-midler) har bl.a. som formål å ivareta natur- og kulturminneverdiene i landbrukets kulturlandskap. Aktuelle tiltak kan være tilrettelegging for bedre tilgjengelighet og opplevelser i landskapet. Midlene forvaltes over Landbruksdepartementets budsjett til tiltak i regi av eiere/drivere av landbrukseiendommer. Søknadene behandles og innvilges på fylkesnivå.

I Gratangen kommune har denne ordninga vært benyttet i liten grad.

Grasrotandelen

Kulturdepartementet bestemmer hvem som kan motta grasrotmidler. For at en organisasjon skal motta midler fra Grasrotandelen, må den være registrert i Frivillighetsregisteret, som er en del av Brønnøysundregisteret, og godkjent som grasrotmottaker. En grasrotmottaker må drive regional eller lokal virksomhet. Mer informasjon om registrering i Frivillighetsregisteret.

Retningslinjene for Grasrotandelen fastsettes av forskrift fra Kultur- og kirkedepartementet.

Ved spill på Norsk Tippings terminalspill Multix og Instaspill er Grasrotandelen 10 % av spilleinnsatsen etter fradrag for gevinster. Dette beregnes hver dag, og fordeles til spillernes grasrotmottakere.

Grasrotandelen gjelder for alle Norsk Tippings spill, bortsett fra Flax, Extra og Belago.

Vedlegg 3B Løype- og infrastrukturfond

Utkast til retningslinjer (etter modell fra Sirdal kommune)

Formål - prosjekt/tiltak det kan søkes midler til:

Midler som gjennom utbyggingsavtaler er avsatt på løypefondet er tenkt brukt ved gjennomføring av større løypetiltak som har nytte for flere utbyggingsområder og der utbygger(e) deltar i finansieringa. Midler fra fondet skal gå til fysisk tilrettelegging av ski- og turløyper.

Hvem kan søke:

Utbyggere/foretak/organisasjoner som kan dokumentere at de har rettigheter til å gjennomføre større løypetiltak i henhold til beskrivelsen ovenfor kan søke.

Det forutsettes at søker/utbygger har nødvendige grunneieravtaler på plass og at gjeldene lovverk og prosedyrer følges.

Søknadsprosedyre og behandling:

1. oktober settes som fast årlig søknadsdato. Det blir opplyst om dette i god tid på kommunens nettside/facebook side og annonsering i aviser.

Etter fristens utløp vil søknader bli vurdert ut fra gjeldende retningslinjer av den nedsatte arbeidsgruppen.

Tildeling av tilskudd foretas av komité for oppvekst, omsorg og kultur. Kommunen skal ikke stå for gjennomføring, kun tildele tilskudd.

Større prosjekt, der det kan være aktuelt å søke om spillemidler, skal tas med i den årlige rulleringa av handlingsprogrammet i plan for idrett, fysisk aktivitet og friluftsliv.

Midler fra løypefondet skal brukes til felles tiltak i det aktuelle nærområdet som søknaden/utbyggingsavtalene gjelder for.

Dersom prosjekt/tiltak som har fått midler fra løypefondet ikke blir igangsatt innen 2 år fra tildelingsdato, går midlene tilbake til løypefondet og vil kunne brukes til andre prosjekt. Midler fra løypefondet utbetales først etter at dokumenterte utgifter er forelagt kommunen. Grappa som skal vurdere søknader i forhold til løypefondet, suppleres med næringssjef, en person fra arealforvaltning og en representant fra næringsforeningen.